

Ірина Андрощук,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 016 Спеціальна освіта,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Валентина Ковальчук,

докторка педагогічних наук,
професорка кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти,
андрагогіки та управління,
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ СФОРМОВАНOSTІ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ООП

Дослідження рівня сформованості лексико-граматичної сторони мовлення у дошкільників є важливим кроком для визначення їхніх мовленнєвих можливостей, особливо у дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Такий аналіз дає змогу не лише виявити мовленнєві порушення, а й створити ефективні корекційно-розвивальні програми, спрямовані на розвиток мовленнєвих умінь та підготовку до навчання у школі [1; 2].

З метою з'ясування рівня та специфіки сформованості лексико-граматичної сторони мовлення дошкільників із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) у листопаді 2024 року було проведено діагностичне обстеження в логопедичних групах: «А» група – «Калинка» (контрольна, 18 дітей) та «Б» група – «Золота рибка» (експериментальна, 19 дітей).

Результати обстеження свідчать, що високий рівень розвитку лексико-граматичної сторони мовлення у дітей із ЗНМ не було зафіксовано. У контрольній групі більшість вихованців (67%) продемонстрували середній рівень. Наприклад, Христина та Давид упізнавали слово «хитрий» у тексті, проте мали труднощі з поясненням його значення в інших контекстах. Низький рівень спостерігався у 28% дітей: Артем, Кароліна та Олексій не розуміли абстрактних понять («добрий») і не могли навести прикладів. Достатній рівень засвідчила лише одна дитина (5%) – Вікторія, яка все ж потребувала допомоги логопеда.

В експериментальній групі низький рівень виявлено у 53% дітей. Так, Матвій та Олександра не могли пояснити значення слова «бідний» і плутали його з іншими словами. Середній рівень показали 42% дітей: вони частково розуміли узагальнювальні слова, але виконували завдання лише за підтримки дорослого (наприклад, Емма та Кіріл правильно визначили «хитрість» у тексті, проте не навели власного прикладу). Достатній рівень мала лише одна дитина (5%), що підкреслює потребу в інтенсивній корекційній роботі.

Загалом у жодній групі не зафіксовано високого рівня сформованості лексико-граматичної сторони мовлення. Це свідчить про значні мовленнєві труднощі, характерні для дітей із ЗНМ, які відзначаються обмеженим словниковим запасом і труднощами у побудові мовленнєвих конструкцій. Достатній рівень зафіксовано лише в одній дитині в кожній групі (5%). Так, Вікторія з контрольної групи правильно називала більшість предметів і дій, але

припускалася неточностей у вживанні прикметників. Уляна з експериментальної групи справлялася із завданнями на морфологічне утворення слів, проте не завжди розкривала їх зміст.

Середній рівень виявлено у 8 дітей контрольної групи (45%) та 8 дітей експериментальної (42%). Такі діти розуміли лише окремі слова, їм було складно правильно називати предмети, дії чи ознаки. Наприклад, Христина та Богдан називали іменники та дієслова, але уникали прикметників. У дітей експериментальної групи (Ємма, Яна, Кіріл) часто спостерігалися помилки у словотворі: замість «пташка – пташеня» утворювали слова типу «пташка – пташкачка». При відповіді на запитання «Що робить пташка?» діти давали однослівні відповіді («Літає»), але плутали час і форми дієслів («Летіла», «Летить»). Найбільші труднощі виникали при утворенні нових слів («ліс – лісок» замінювали на «ліс – лісик» або взагалі не могли утворити слово).

Низький рівень зафіксовано у 9 дітей контрольної групи (50%) та у 10 дітей експериментальної (53%). Вони мали серйозні труднощі з розумінням і використанням лексики. Їхній словниковий запас був обмежений простими іменниками, діти часто помилялися у називанні дій чи ознак. Наприклад, замість «Пташка літає» вони відповідали лише «Пташка» або взагалі уникали відповіді. Завдання на вживання прикметників («Який їжачок?», «Яке яблуко?») виявилися найважчими – діти відповідали одним іменником («Їжачок» замість «Колючий їжачок»).

Таким чином, результати діагностики підтверджують наявність значних мовленнєвих труднощів у дітей із ЗНМ, що зумовлює необхідність посиленої логопедичної роботи. Особливу увагу слід приділяти формуванню навичок словотвору, оскільки саме цей аспект виявився найменш розвиненим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грибанова О. Корекційно-розвивальна робота з дітьми старшого дошкільного віку із фонетико-фонематичним недорозвиненням мовлення. Харків : Ранок, 2011. 144 с.
2. Лаврентьева Г. Розвивальне предметно-ігрове середовище: Європейський досвід та новітні підходи. *Палітра педагога*. 2001. № 4. С. 11–13.